

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

PL. ÚS 26/05-37

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 6. júla 2006 v pléne zloženom z predsedu Eduarda Báránya a zo sudcov Jána Auxta, Juraja Babjaka, Alexandra Bröstla, Ľubomíra Dobríka, Ľudmily Gajdošíkovej, Juraja Horvátha, Jána Lubyho, Lajosa Mészáros a Štefana Ogurčáka o návrhu Okresného súdu Brezno, zastúpeného samosudcom JUDr. T. G., na začatie konania o súlade čl. I § 24 ods. 1 a § 25 ods. 1 a 2 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov s čl. 41 ods. 1 a 4 Ústavy Slovenskej republiky takto

r o z h o d o l :

Návrhu Okresného súdu Brezno na vyslovenie nesúladu čl. I § 24 ods. 1 a § 25 ods. 1 a 2 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov s čl. 41 ods. 1 a 4 Ústavy Slovenskej republiky **n e v y h o v u j e .**

O d ô v o d n e n i e :

I .

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bol 24. augusta 2005 doručený návrh Okresného súdu Brezno, zastúpeného samosudcom JUDr. T. G. (ďalej

len „navrhovateľ“), na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) a čl. 130 ods. 1 písm. d) Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a § 18 ods. 1 písm. d) v spojení s § 37 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) o súlade čl. I § 24 ods. 1 a § 25 ods. 1 a 2 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „Zákon o rodine“) s čl. 41 ods. 1 a 4 ústavy.

Uznesením ústavného súdu č. k. PL. ÚS 26/05-8 z 8. septembra 2005 bol návrh navrhovateľa na začatie konania o súlade právnych predpisov prijatý na ďalšie konanie.

Pretože navrhovateľ 13. októbra 2005, Národná rada Slovenskej republiky (ďalej len „národná rada“) 14. novembra 2005 a vláda Slovenskej republiky, zastúpená Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „vedľajší účastník“), 25. novembra 2005 oznámili ústavnému súdu, že netrvajú na ústnom pojednávaní, ústavný súd upustil od ústneho pojednávania a rozhodol o návrhu na základe písomných stanovísk účastníkov a vedľajšieho účastníka, ako aj na základe listinných dôkazov nachádzajúcich sa v jeho spise.

Navrhovateľ požaduje vydať nález, ktorým ústavný súd vysloví nesúlad čl. I § 24 ods. 1 a § 25 ods. 1 a 2 Zákona o rodine s čl. 41 ods. 1 a 4 ústavy.

Napriek tomu, že navrhovateľ v odôvodnení návrhu uvádza aj rozpor napadnutých ustanovení s čl. 13 ods. 4 ústavy, nepožaduje vysloviť ich nesúlad s uvedeným článkom ústavy.

Navrhovateľ pritom argumentuje takto:

„Podľa ustanovenia § 24 ods. 1 ZR v rozhodnutí, ktorým sa rozvádza manželstvo rodičov maloletého dieťaťa, súd upraví výkon ich rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu na čas po rozvode, najmä určí, komu maloleté dieťa zverí do osobnej starostlivosti, kto ho bude zastupovať a spravovať jeho majetok.“

Zároveň zo znenia ustanovenia § 25 ods. 1, 2 ZR vyplýva, že v rozvodovom konaní musí byť upravený aj styk rodičov s maloletým dieťaťom. Buď je uzavretá dohoda rodičov, ktorá sa stane súčasťou rozvodového rozsudku (avšak súd ju neschvaľuje), alebo styk upraví súd v rozhodnutí o rozvode.

Podľa názoru súdu sú uvedené ustanovenia § 24 ods. 1 a § 25 ods. 1 a 2 ZR v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky, preto po prerušení konania v zmysle § 109 ods. 1 písm. b) Občianskeho súdneho poriadku podáva tento návrh podľa § 37 a nasl. zák. č. 38/1993 Z. z.

Dôvody:

K § 24 ods. 1 ZR:

Podľa ustanovení ZR o rodičovských právach (§ 28 a nasl.) rodičovské práva, medzi ktoré patrí aj správa majetku maloletého dieťaťa a jeho zastupovanie, majú obaja rodičia. Výkon týchto práv len jedným z rodičov nastáva v prípade, ak druhý z rodičov nežije, je neznámy, nemá spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu alebo bol rodičovských práv pozbavený, či mu boli tieto obmedzené alebo pozastavené.

Aplikáciou ustanovenia § 24 ods. 1 súd určí, ktorý z rozvedených manželov bude dieťa zastupovať a spravovať jeho majetok po rozvode. Napriek tomu, že nevydá rozhodnutie o obmedzení, pozastavení alebo úplnom zbavení rodičovských práv (§ 38 ZR) druhého rodiča, ktorému nebolo dieťa zverené do osobnej starostlivosti, dôjde k obmedzeniu jeho rodičovských práv rozhodnutím, ktoré má vyvolať úplne iný účinok – vo vzťahu k dieťaťu a tretím osobám je vytvorený právny stav, keď rodič nemôže zastupovať svoje dieťa pri právnych úkonoch ani sa nemôže podieľať na správe jeho majetku, pretože rozhodnutím o rozvode manželstva súd v zmysle zákonnej dikcie len jednému z rodičov prizná právo dieťa zastupovať a spravovať jeho majetok, čím (výkladom a contrario) zbaví týchto rodičovských práv druhého z rodičov, bez splnenia podmienok podľa § 38 ZR. T. j. obaja rodičia žijú, pobyt oboch je známy, obaja majú plnú spôsobilosť na právne úkony a ani voči jednému z nich nebolo vydané rozhodnutie súdu podľa § 38 ZR, napriek tomu však len jednému z nich zostali hore uvedené rodičovské práva (zastupovanie a správa majetku).

K § 25 ods. 1, 2 ZR:

Dohoda rodičov, prípadne rozhodnutie súdu o úprave ich styku s maloletým dieťaťom sa podľa napadnutého ustanovenia ZR stane súčasťou výroku rozhodnutia o rozvode manželstva. Ak pre výrok rozhodnutia súdu platí zásada určitosti, potom aj jeho časť o úprave styku musí byť určitá do tej miery, aby práva a povinnosti rodičov dieťaťa boli zrozumiteľné a jasné s presným vymedzením času a miesta styku. V praxi to znamená označenie miesta, dní a hodín prevzatia a odovzdania detí rodičmi, pričom dni sú označené buď konkrétnym dátumom alebo spôsobom ich určenia (napr. každá sobota nepárneho týždňa v roku a pod.). Nemožno opomenúť čas prázdnin, sviatkov a dovolení, ktorý je spravidla upravený špeciálne. Styk je upravovaný na dlhé obdobie, napr. jedného roka, prípadne na neurčitý čas, t. j. až do novej úpravy pri zmene pomerov, prípadne až do dosiahnutia dospelosti dieťaťa.

Podľa doterajšej úpravy zákona č. 94/1963 Zb. dohoda rodičov o styku s dieťaťom nepodliehala schváleniu súdom (v tom je dnešná zákonná úprava zhodná), ale sa ani nestávala súčasťou rozhodnutia súdu (§ 27 zák. č. 94/1963 Zb.). Znamenalo to, že úprava styku bola plne ponechaná na rodičov dieťaťa, ktorí sa dohodli ústne, prípadne aj konkludentne, spravidla vždy len na konkrétny termín styku alebo len rámcovo do budúcnosti – každopádne štát cestou súdu do týchto vzťahov zasiahol až v okamihu, keď o to požiadal niektorý z rodičov, pretože k dohode nedošlo. Až v takomto prípade boli súdom určené presné časové úseky styku.

Súčasná právna úprava zakladá povinnosť úpravy styku rodičov s deťmi pre prípad rozvodu manželstva, a to v podobe konkrétneho určenia časových úsekov, počas ktorých preberie starostlivosť o deti ten z rodičov, ktorému neboli zverené do osobnej starostlivosti. Buď bude v tomto zmysle uzavretá dohoda rodičov, ktorá sa stane súčasťou rozhodnutia o rozvode, alebo styk upraví autoritatívne súd. Povinnosť tejto úpravy je stanovená bez ohľadu na to, či medzi rodičmi je alebo nie je v otázke styku zhoda (niekedy dokonca rodičia aj po rozvode mienia zotrvať v spoločnej domácnosti, napr. zo sociálnych dôvodov). Ako je uvedené vyššie, dohoda nebude môcť byť len rámcová alebo sa odvolávať na budúce dojednania podľa situácie, časových, zdravotných alebo iných možností. V dohode alebo rozhodnutí súdu budú musieť byť presne určené dni, hodiny a miesta prevzatia a odovzdania dieťaťa na dlhé obdobie dopredu.

Zo súdnej praxe ako aj z praktického hľadiska je zrejmé, že ide o výrazné obmedzenie a paušálny zásah štátu do rodinných vzťahov, nezohľadňujúci špecifiká tej ktorej rodiny (aj keď rozdelenej ale často stále fungujúcej). Ak medzi rodičmi jestvuje zhoda ohľadne styku s maloletými deťmi, nielen že je úprava styku v rozhodnutí súdu nadbytočná, ale je aj výrazne obmedzujúca a môže vyvolať problémy v ich vzťahoch.

Takáto právna úprava je podľa názoru súdu v rozpore s ústavnými zásadami, obsiahnutými v čl. 41 ods. 1, 4 ústavy, keď zákonom vytvorené obmedzenie nedbá na podstatu a zmysel ústavných práv dieťaťa a rodiny podľa uvedeného článku, čím je v rozpore s čl. 13 ods. 4 ústavy.“

Národná rada sa vyjadrila k návrhu takto:

«Okresný súd Brezno, zastúpený samosudcom JUDr. T. G., v návrhu zo dňa 10. augusta 2005 navrhuje, aby Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) vydal nález, ktorým rozhodne, že ustanovenie § 24 ods. 1 a § 25 ods. 1 a 2 zákona č. 36/2005 Z. z. nie je v súlade s čl. 41 ods. 1 a 4 ústavy.

V odôvodnení návrhu sa uvádza:

Aplikáciou ustanovenia § 24 ods. 1 súd určí, ktorý z rozvedených manželov bude dieťa zastupovať a spravovať jeho majetok po rozvode. Napriek tomu, že nevydá rozhodnutie o obmedzení, pozastavení alebo úplnom zbavení rodičovských práv (§ 38 zákona č. 36/2005 Z. z.) druhého rodiča, ktorému nebolo dieťa zverené do osobnej starostlivosti, dôjde k obmedzeniu jeho rodičovských práv rozhodnutím, ktoré má vyvolať úplne iný účinok - vo vzťahu k dieťaťu a tretím osobám je vytvorený právny stav, keď rodič nemôže zastupovať svoje dieťa pri právnych úkonoch ani sa nemôže podieľať na správe jeho majetku, pretože rozhodnutím o rozvode manželstva súd v zmysle zákonnej dikcie len jednému z rodičov prizná právo dieťa zastupovať a spravovať jeho majetok, čím výkladom (a contrario) zbaví týchto rodičovských práv druhého z rodičov, bez splnenia podmienok podľa § 38 zákona č. 36/2005 Z. z.

Dohoda rodičov, prípadne rozhodnutie súdu o úprave ich styku s maloletým dieťaťom sa podľa napadnutého ustanovenia zákona č. 26/2005 Z. z. (§ 25 ods. 1 a 2) stane súčasťou rozhodnutia o rozvode manželstva. Ak pre výrok rozhodnutia súdu platí zásada určitosti, potom aj jeho časť o úprave styku musí byť určitá do tej miery, aby práva a

povinnosti rodičov dieťaťa boli zrozumiteľné a jasné s presným vymedzením času a miesta styku. Dohoda nebude môcť byť len rámcová alebo sa odvolávať na budúce dojednania podľa situácie, časových, zdravotných alebo iných možností. Takáto právna úprava je podľa názoru súdu v rozpore s ústavnými zásadami obsiahnutými v čl. 41 ods. 1 a 4 ústavy, keď zákonom vytvorené obmedzenie nedbá na podstatu a zmysel ústavných práv dieťaťa a rodiny podľa uvedeného článku, čím je v rozpore s čl. 13 ods. 4 ústavy.

K záverom navrhovateľa uvádzame:

Ustanovenie čl. 41 ods. 1 ústavy priznáva ochranu spoločenským inštitútom - manželstvu, rodičovstvu a rodine a súčasne sa podľa neho zaručuje osobitná ochrana deťom a mladistvým. Podľa čl. 41 ods. 4 ústavy starostlivosť o deti a ich výchova je právom rodičov; deti majú právo na rodičovskú výchovu a starostlivosť. Práva rodičov možno obmedziť a maloleté deti možno od rodičov odlúčiť proti vôli rodičov len rozhodnutím súdu na základe zákona.

Podľa § 24 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. súd v rozhodnutí, ktorým sa rozvádza manželstvo rodičov maloletého dieťaťa, upraví výkon ich rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu na čas po rozvode, najmä určí, komu maloleté dieťa zverí do osobnej starostlivosti, kto ho bude zastupovať a spravovať jeho majetok. Súčasne určí, ako má rodič, ktorému nebolo maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, prispievať na jeho výživu, alebo schváli dohodu rodičov o výške výživného. Použitím jazykového výkladu zo spojenia „kto ho bude zastupovať“ nevyplýva, že súd môže v rozhodnutí, ktorým rozvádza manželov, určiť len jedného rodiča, ktorý bude dieťa zastupovať a spravovať jeho majetok. Keby sa uvedené ustanovenie vykladalo tak, znamenalo by to de facto obmedzenie výkonu rodičovských práv jedného z rodičov, čo však nie je možné, ak nie sú splnené podmienky uvedené v § 38 zákona č. 36/2005 Z. z. Takýto výklad by v konečnom dôsledku znamenal, že ani jeden rozvedený rodič, ktorému nebolo zverené dieťa do osobnej starostlivosti, by nemohol zastupovať svoje dieťa. Samotný rozvod preto nemôže byť dôvodom na obmedzenie výkonu rodičovských práv. V tejto súvislosti je potrebné prihliadať aj na ustanovenie § 28 ods. 2 zákona č. 36/2005 Z. z., podľa ktorého rodičovské práva a povinnosti majú obaja rodičia. Jeden z rodičov ich vykonáva len v tom prípade, ak druhý z rodičov nežije, je neznámy alebo ak nemá spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu. Platí to aj v prípade, ak jeden z rodičov bol pozbavený rodičovských práv a povinností, ak

mu bol výkon jeho rodičovských práv a povinností obmedzený alebo pozastavený (§ 28 ods. 3 zákona č. 36/2005 Z. z.). Keďže je neprípustné vykladať len jednotlivú normu, pretože tá je len umelou izoláciou, a normu treba vykladať v určitom subsystéme v kontexte s ďalšími normami (systematický výklad), je preto potrebné ustanovenie § 24 ods. 1 vykladať v spojení s § 28 ods. 3 a § 38 zákona č. 36/2005 Z. z.. Aj v prípade, ak by sa ustanovenie § 24 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. vykladalo tak, že ide o obmedzenie výkonu rodičovských práv, bolo by v súlade s čl. 41 ods. 4, keďže k obmedzeniu rodičovských práv dochádza rozhodnutím súdu na základe zákona.

Podľa § 25 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. rodičia sa môžu dohodnúť o úprave styku s maloletým dieťaťom pred vyhlásením rozhodnutia, ktorým sa rozvádza manželstvo; dohoda

o styku rodičov s maloletým dieťaťom sa stane súčasťou rozhodnutia o rozvode. V prípade, ak sa rodičia na uvedenom nedohodnú, súd upraví styk rodičov s maloletým dieťaťom v rozhodnutí o rozvode. To, že súčasťou rozhodnutia súdu, ktorým sa rozvádza manželstvo, je aj úprava styku s maloletým dieťaťom, nijakým spôsobom neodporuje čl. 41 ods. 1 a 4 ústavy.

Na základe vyššie uvedeného zastávame názor, že ustanovenie § 24 ods. 1 a § 25 ods. 1 a 2 zákona č. 36/2005 Z. z. je v súlade s čl. 41 ods. 1 a 4 ústavy.».

Vedľajší účastník s návrhom navrhovateľa taktiež nesúhlasí, pričom vo svojom stanovisku uvádza:

«Navrhovateľ namieta nesúlady § 24 ods. 1 a § 25 ods. 1 a 2 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon“) s čl. 41 ods. 1 a 4 Ústavy Slovenskej republiky.

Podľa čl. 41 ods. 1 ústavy, manželstvo, rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona. Zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých.

Podľa čl. 41 ods. 4 ústavy, starostlivosť o deti a ich výchova je právom rodičov; deti majú právo na rodičovskú výchovu a starostlivosť. Práva rodičov možno obmedziť a maloleté deti možno od rodičov odlúčiť proti vôli rodičov len rozhodnutím súdu na základe zákona.

Podľa čl. 51 ods. 1 ústavy, domáhať sa práv uvedených v čl. 35, 36, 37 ods. 4, čl. 38

až 42 a čl. 44 až 46 tejto ústavy sa možno len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú.

I. Zastupovanie dieťaťa a správa jeho majetku

Podľa § 24 ods. 1 zákona, v rozhodnutí, ktorým sa rozvádza manželstvo rodičov maloletého dieťaťa, súd upraví výkon ich rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu na čas po rozvode, najmä určí, komu maloleté dieťa zverí do osobnej starostlivosti, kto ho bude zastupovať a spravovať jeho majetok. Súčasne určí, ako má rodič, ktorému nebolo maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, prispievať na jeho výživu, alebo schváli dohodu rodičov o výške výživného.

Navrhovateľ síce namieta nesúlads celého ustanovenia § 24 ods. 1 zákona s ústavou, jeho argumentácia sa však obmedzuje na tú časť napadnutého ustanovenia, ktoré zakotvuje povinnosť súdu určiť v rozhodnutí, ktorým sa rozvádza manželstvo rodičov maloletého dieťaťa, okrem iného aj to, kto bude dieťa zastupovať a spravovať jeho majetok.

Prvým dôvodom pre ústavno-právnu diskvalifikáciu návrhu je práve skutočnosť, že navrhovateľ žiada o vyslovenie nesúladu celého ustanovenia § 24 ods. 1 zákona s ústavou, pričom neuvádza žiadne dôvody, pre ktoré by v rozpore so zákonnou ochranou manželstva, rodičovstva a rodiny, s osobitnou ochranou detí a mladistvých a s rodičovskými právami mala byť povinnosť súdu rozhodnúť napríklad o vyživovacej povinnosti rodiča alebo úprava rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu na čas po rozvode ako taká. Navrhovateľ je kvalifikovaným subjektom, ktorému musí byť známa možnosť napadnúť časť ustanovenia zákona bez toho, aby ústavný súd žiadal o taký zásah do regulačných prerogatívov zákonodarného zboru, aký v záujme ochrany ústavnosti nie je nevyhnutný. Uvedené platí zvlášť v situácii, keď by sa vyhovením návrhu v podobe, v akej bol prijatý na meritórne konanie, príslušnému súdu odňala možnosť určiť konkrétnu podobu, rozsah a podmienky zákonnej ochrany tak rodičovstva, ako aj záujmov maloletého dieťaťa, čím by došlo k priamemu popretiu ústavného imperatívu zákonnej ochrany rodičovstva a osobitnej ochrany maloletých detí.

Druhým dôvodom, pre ktoré návrh z ústavno-právneho hľadiska neobstojí, je skutočnosť, že navrhovateľ úplne opomína a nijako sa nevyrovnáva s ustanovením čl. 51 ods. 1 ústavy, ktoré úpravu rozsahu práv uvedených v označených ustanoveniach ústavy zveruje práve zákonodarcovi. Navrhovateľ neponúka ani minimálny návod na hľadanie

odpovede, či zákonodarca napriek výslovnému ústavnému odkazu na jeho úpravu musí pri jej koncipovaní rešpektovať nejaké obsahové minimá a aký by tento prah zákonnej ochrany daných ústavných práv mal byť.

Odhladnuc od uvedených dôvodov nie je možné stotožniť sa s návrhom ani v tej časti, na ktorú sa obmedzuje argumentácia navrhovateľa, t. j. na povinnosť súdu určiť, kto bude maloleté dieťa zastupovať a spravovať jeho majetok. Predovšetkým neobstojí základné tvrdenie navrhovateľa, že „rozhodnutím o rozvode manželstva súd v zmysle zákonnej dikcie len jednému z rodičov prizná právo dieťa zastupovať a spravovať jeho majetok, čím (výkladom a contrario) zbaví týchto rodičovských práv druhého z rodičov...“. Z napadnutého ustanovenia totiž nijako nevyplýva, že by súd bol povinný priznať zastúpenie a správu majetku dieťaťa len jednému z rodičov. Naopak, súd po zvážení všetkých konkrétnych okolností (a práve na takéto zvažovanie konkrétnych skutkových aspektov veci disponuje súd, na rozdiel od zákonodarcu, takzvanou inštitucionálnou a funkčnou kompetenciou) môže súd určiť, že zastupovanie maloletého dieťaťa a/alebo správu jeho majetku zverí obom rodičom, alebo - ak nájde dôvody hodné osobitného zreteľa a zodpovedajúce zákonným predpokladom - určiť, že sú splnené podmienky pre obmedzenie či inú úpravu predmetných rodičovských práv. Inými slovami, záver, ktorý navrhovateľ vyvodzuje z napadnutého ustanovenia a ktorým odôvodňuje návrh na vyslovenie jeho nesúladu s ústavou, nevyplýva ani z textu, ani z účelu napadnutého ustanovenia. Jednou z vrstiev konštantnej judikatúry ústavného súdu je pritom téza, že ak všeobecne záväzný právny predpis je možné vykladať a aplikovať v súlade s ústavou, nie je vyslovenie jeho nesúladu s ústavou opodstatnené.

Z uvedených dôvodov navrhujeme, aby ústavný súd návrhu na vyslovenie nesúladu § 24 ods. 1 zákona s čl. 41 ods. 1 a 4 ústavy nevyhovel.

II. Dohoda o styku rodičov s maloletým dieťaťom

Podľa § 25 ods. 1 zákona, rodičia sa môžu dohodnúť o úprave styku s maloletým dieťaťom pred vyhlásením rozhodnutia, ktorým sa rozvádza manželstvo; dohoda o styku rodičov s maloletým dieťaťom sa stane súčasťou rozhodnutia o rozvode.

Podľa § 25 ods. 2 zákona, ak sa rodičia nedohodnú o úprave styku s maloletým dieťaťom podľa odseku 1, súd upraví styk rodičov s maloletým dieťaťom v rozhodnutí o rozvode.

V tomto bode návrhu navrhovateľ opäť opiera svoje tvrdenie o nesúlade napadnutých ustanovení s ústavou o predpoklad, ktorý z týchto ustanovení nijako nevyplýva. Tvrdí, že dohoda rodičov o úprave ich styku s maloletým dieťaťom „nebude môcť byť len rámcová alebo sa odvolávať na budúce dojednania podľa situácie, časových, zdravotných alebo iných možností. V dohode alebo rozhodnutí súdu budú musieť byť presne určené dni, hodiny a miesta prevzatia a odovzdania dieťaťa na dlhé obdobie dopredu.“ Z tohto dôvodu má ísť o „výrazné obmedzenie a paušálny zásah štátu do rodinných vzťahov, nezohľadňujúci špecifiká tej ktorej rodiny.“

Z napadnutých ustanovení však nijako nevyplýva, že by dispozícia rodičov s vlastnými právami na styk s dieťaťom, opierajúca sa o ich vzájomnú dohodu, mala byť akokoľvek obmedzená. Pokiaľ sa rodičia - ústne či konkludentne, a v súlade s aktuálnymi potrebami, záujmami a okolnosťami - v konkrétnom prípade či prípadoch dohodnú inak, než ako to určí súdne rozhodnutie, tak sa tak jednoducho dohodnú. Ich dohoda schválená súdom, alebo priame rozhodnutie súdu, predstavuje základný legálny rámec na styk s dieťaťom - rámec, ktorý slúži ako nástroj právnej istoty a stability úpravy ich práva na styk s dieťaťom a nepredstavuje čosi, čo by na základe ich vzájomnej dohody nebolo možné uplatňovať takpovediac operatívne, v súlade s aktuálnymi potrebami a možnosťami oboch.

Z argumentácie navrhovateľa vyplýva, že preferuje stav, keď sa rodičia o úprave styku s maloletým dieťaťom dohodnú „ústne, prípadne aj konkludentne, spravidla vždy len na konkrétny termín styku alebo len rámcovo do budúcnosti“. Výhodou takého režimu má byť to, že „štát cestou súdu do týchto vzťahov zasiahol až v okamihu, keď o to požiadal niektorý z rodičov, pretože k dohode nedošlo.“ Niet pochyb o tom, že predstava navrhovateľa o „správnom“ vecnom riešení tejto otázky môže byť vhodnejšia a účelnejšia, než predstava, s ktorou sa stotožnil zákonodarca, aj keď - z dôvodov vysvetlených nižšie - sa v danom prípade takou nejavi byť. V každom prípade však nesúhlas navrhovateľa s vecným riešením, ktoré zvolil zákonodarca, má ústavno-právnu relevanciu iba v prípade, že sa opiera o konkrétne dôvody jeho nesúladu s príslušnými ústavnými príkazmi adresovanými zákonodarnému zboru.

Navrhovateľ sa v tejto súvislosti obmedzuje na tvrdenie, že zakotvením povinnosti rodičov buď sa dohodnúť o styku s maloletým dieťaťom na čas po rozvode, alebo ponechať jeho úpravu na rozhodnutie súdu, zákonodarca „výrazne obmedzuje a paušálne zasahuje do

rodinných vzťahov.“ Navrhovateľ tu úplne ignoruje skutočnosť, že ústava nechráni len práva rodičov, ale aj práva a záujmy maloletého dieťaťa a že v tejto súvislosti prikazuje zákonodarcovi dbať na potrebu osobitnej ochrany mladistvých a detí. Zákonodarca je teda povinný hľadať a nachádzať rovnováhu medzi dotknutými ústavnými hodnotami, a to spôsobom, ktorý zodpovedá kritériám racionálnej úvahy.

Napadnuté ustanovenia tieto kritériá bezo zvyšku splňajú. Povinnosť súdu upraviť styk rodičov s maloletým dieťaťom - a to buď schválením dohody rodičov alebo autonómnym rozhodnutím - bola do zákona zapracovaná na základe pripomienky Ministerstva vnútra SR, ktoré argumentovalo nasledovne: „Súdy nie sú navrhovanou legislatívnou úpravou jasne viazané rozhodovať aj o styku s dieťaťom. Vzhľadom na všeobecnú prax súdov zveriť dieťa do trvalej starostlivosti matky mnohokrát dochádza k situácii, keď otec dieťaťa nemá legálny rámec na styk s dieťaťom. Súdy o týchto otázkach rozhodujú relatívne dlho (pre rodiča je dlhá aj doba niekoľkých mesiacov), preto je vhodné upraviť pri rozhodnutí o rozvode zároveň so zverením dieťaťa do trvalej starostlivosti obligatórne aj primeraný styk s dieťaťom pre druhého z rodičov. Táto úprava má viacero výhod: namiesto dvoch bojov o dieťa je len jeden, pričom rodič, ktorý získa dieťa do trvalej starostlivosti je v tomto čase viac náchylný k dohode o styku s dieťaťom ako po tom, keď dôjde k rozhodnutiu o zverení dieťaťa do jeho trvalej starostlivosti.“

Z uvedeného vyplýva, že normotvorca sa pri koncipovaní napadnutej zákonnej úpravy - vrátane ustanovení § 25 ods. 3, 4 a 5 zákona, ktorých zohľadnenie vyžaduje systematický výklad - orientoval práve ústavnou potrebou rovnováhy jednak medzi vzájomne interagujúcimi právami rodičov a jednak medzi ich záujmami a záujmami maloletého dieťaťa. Úvaha, o ktorú sa rozhodnutie zákonodarcu opiera, nevykazuje žiadne známky svojvôle; naopak, splňa kritériá racionálnej úvahy, vyvažuje dotknuté hodnoty a nachádza medzi nimi taký prienik, ktorý umožňuje tak ochranu záujmov dieťaťa, ako aj ochranu záujmov oboch rodičov na styku s ním.

Podľa našej mienky teda predmetná zákonná úprava nijako nevybočuje z medzí prípustnej úvahy normotvorcu a ústavnú delegáciu na úpravu rozsahu, v akom je možné domáhať sa práv uvedených v čl. 41 ods. 1 a 4 ústavy, realizuje spôsobom, ktorý v plnom rozsahu zodpovedá obsahu a účelu označených ustanovení ústavy.

Z uvedených dôvodov navrhujeme, aby ústavný súd návrhu na vyslovenie nesúladu

§ 25 ods. 1 a 2 zákona s čl. 41 ods. 1 a 4 ústavy nevyhovet.».

Navrhovateľ sa vyjadril k stanovisku národnej rady a vedľajšieho účastníka takto:

«V podaných vyjadreniach vedľajších účastníkov sa vyskytuje viacero protirečení, z čoho je zrejmé, že v napadnutej zákonnej úprave sa vyskytli chyby, prameniace z neznalosti súdnej praxe a nadmiery starostlivosti o rodinu, či maloleté deti, ktorá im škodí.

K § 24 ods. 1 ZR:

Samotní vedľajší účastníci uvádzajú, že zo zákonnej dikcie nevyplýva povinnosť súdu určiť predmetné práva len jednému z rodičov, že zákonné ustanovenie má byť vykladané v súvislosti s ostatným textom zákona, že súd môže predmetné práva priznať aj obom rodičom, resp. za istých okolností určiť, že sú splnené podmienky pre obmedzenie či inú úpravu rodičovských práv. Zákonodarca vo vyjadrení uvádza, že obmedzenie výkonu rodičovských práv jedného z rodičov nie je možné bez splnenia podmienok podľa § 38 ZR.

Rozpor v texte zákona je zrejmý. Zákonodarca na jednej strane stanovil, že súd určí (rozumej musí určiť), kto bude dieťa zastupovať a spravovať jeho majetok, na druhej potom sám priznáva, že podľa § 28 toho istého zákona toto právo majú zásadne obaja rodičia. Otázka znie, prečo by takáto formulácia v zákone bola, ak by si bol zákonodarca vedomý, že zastupovanie a spravovanie majetku dieťaťa rieši už zákon? Prečo by o tom mal duplicitne rozhodovať súd, ak by tak či tak mohol určiť len to, že obaja rozvádžajúci sa rodičia toto právo majú.

Iba podľa predkladateľa zákona je možné ešte jedno riešenie - skúmať, či tu sú podmienky na obmedzenie rodičovských práv či inú ich úpravu. Ako kvalifikovaný subjekt predkladateľ zákona určite vie, že takéto skúmanie je možné v konaní o pozbavení, pozastavení alebo obmedzení rodičovských práv a povinností podľa § 38 ZR, ktoré nie je zo zákona spojené s konaním o rozvod manželstva. V konaní o rozvod manželstva súd upravuje výkon rodičovských práv, teda existujúcich práv, ktoré danou úpravou nebudú obmedzené v zmysle § 38 ZR, len ich výkon bude prispôsobený v zmysle § 24 ods. 1 ZR. Takémuto výkladu svedčí aj ďalší odsek zákonného ustanovenia, podľa ktorého rozhodnutie o úprave výkonu rodičovských práv a povinností možno nahradiť dohodou rodičov. Je zrejmé, že dohodou nemožno nahradiť rozhodnutie podľa § 38 ZR. Ide o dva odlišné predmety

súdneho konania, ktoré nemôžu byť zmiešavané tak, ako to uvádza vedľajší účastník. Ak v rozvodovom konaní súd má rozhodovať aj o pozbavení, pozastavení alebo obmedzení rodičovských práv a povinností podľa § 38 ZR, musí to byť buď na návrh účastníka, alebo na základe uznesenia súdu o začatí konania v tejto veci.

Z uvedeného vyplýva, že predkladateľ ani zákonodarca si neuvedomili účinky slov, obsiahnutých v danom texte zákona, keď tento môže byť vykladaný (práve vzhľadom na ostatný text zákona) len tak, že súd má pri rozvode manželstva určiť za prvé, komu (rozumej ktorému z rodičov) dieťa zverí do osobnej starostlivosti, za druhé, kto (rozumej ktorý z rodičov) ho bude zastupovať a spravovať jeho majetok a za tretie, určiť, ako má rodič, ktorému nebolo maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, prispievať na jeho výživu, resp. schváliť dohodu rodičov o výške výživného. Je zrejmé, že nemožno určiť oboch rodičov, ktorým bude dieťa zverené do osobnej starostlivosti - gramatický a logický výklad to nepripúšťa. Ďalej je zrejmé, že nemožno ani určiť oboch rodičov, ktorí budú dieťa zastupovať a spravovať jeho majetok - nepripúšťa to gramatický ani systematický výklad. Z gramatického hľadiska: slovo „kto“ v kontexte rozdeľovania výkonu rodičovských práv a povinností jednoznačne svedčí tomu, že zákonodarca ním vyjadroval význam „ktorý z nich“, a teda do právnej normy zakotvil povinnosť súdu priznať toto právo jednému z rozvádžajúcich sa rodičov. Rovnakým slovom „komu“ v predchádzajúcej časti vety myslel „ktorému z nich“. Zo systematického hľadiska: tak ako je to uvedené vyššie, obom rodičom, už predmetné práva a povinnosti prináležia v zmysle § 28 ZR, zvolené slová v napadnutom ustanovení potom nemajú opodstatnenie, vyznievajú zmätočne a nie je možné dôvodiť úmysel zákonodarcu. Len ťažko možno vykladať slovo „kto“ ako obaja rodičia. Zákonodarca sám vo svojom vyjadrení uvádza, že predmetné práva prináležia obom rodičom už zo zákona!

Také kvalifikované subjekty, akými vedľajší účastníci sú, si museli byť vedomé, že daným gramatickým znením vyvolajú práve takýto výklad právnej normy, bez ohľadu na ratio legis (nehovoriac o tom, že ratio legis v tomto prípade nie je zo samotného textu zákona zistiteľné). Svedčí o tom aj prax súdov, ktoré podľa vedomosti navrhovateľa určujú na zastupovanie a správu majetku dieťaťa jedného rodiča, toho, ktorému bolo zverené do osobnej starostlivosti, nie však podľa § 38. Prax teda jednoznačne ukazuje, k akému gramatickému či systematickému výkladu znenie napadnutého ustanovenia vedie.

K § 25 ods. 1, 2 ZR:

Vedľajší účastníci si zrejme doteraz neuvedomili, že zásah súdu do styku rodičov s dieťaťom tam, kde to účastníci nepožadujú, je škodlivý a je proti záujmom maloletého dieťaťa, lebo neurovnáva vzniknutý rozpor medzi rodičmi, ale môže ho vyvolať tam, kde doteraz bola zhoda. Každý, kto s problematikou maloletých detí a rozdelených rodín pracuje, či už v postavení úradu alebo v postavení súdu, vie posúdiť primeranosť zásahov štátu do rodinných vzťahov a je mu zrejme nebezpečenstvo jestvujúcej právnej úpravy. Zákonodarca sa k tejto otázke v podstate ani nevyjadril, predkladateľ zákona považuje zákonnú úpravu v tomto smere za vyváženú.

Pritom jediným slovným spojením v texte zákona sa dalo rozhodovanie súdu o úprave styku obmedziť na prípady, ak o to požiada jeden z rodičov alebo opatrovník. V takomto prípade by bolo plne možné súhlasiť s predkladateľom zákona, že štát je povinný dbať o práva rodičov aj práva a záujmy maloletého dieťaťa. Jedine súd by potom bol tou inštitúciou, ktorá by stanovila pevné pravidlá tam, kde nedošlo k pružnému riešeniu situácie samotnými rodičmi.

Otázkou stále zostáva, prečo pevne určovať čas styku tam, kde pružné riešenie zo strany rodičov funguje. Už nehovoriac o situácii, ktorá bola spomenutá už v návrhu, a síce že rozvedení rodičia dieťaťa často zostávajú v jednej domácnosti, napríklad zo sociálnych dôvodov. V takomto prípade je úprava styku úplne absurdná.

Je zrejmé, že zákonná úprava v tomto smere nie je vyvážená, ako to uvádza vedľajší účastník.

K ostatným výtkam vedľajšieho účastníka:

Ohľadne nesúladu len časti alebo celého odseku napadnutého § 24 ZR uvádzam, že ponechávam na úvahu cteného ústavného súdu, či zásahom do časti napadnutého textu dôjde k narušeniu gramatického a logického znenia ostatnej časti, resp. či je možné vysloviť nesúlad len tej časti ustanovenia, ktorého protiústavnosť vecne zdôvodňujem.

K čl. 51 ods. 1 ústavy:

V návrhu nijakým, spôsobom nebolo upreté právo zákonodarcu podrobne upraviť či stanoviť zákonný rámec pre ochranu ústavných práv a záujmov maloletých detí. Ústava však sama stanovuje, že pri obmedzovaní základných práv a slobôd sa musí dbať na ich podstatu a zmysel, a že takéto obmedzenia sa môžu použiť len na ustanovený cieľ. V návrhu

teda nie je vytykané, že k obmedzeniu došlo, ale to, že obmedzenie nedbalo na podstatu a zmysel ústavných práv a slobôd, obsiahnutých v čl. 41 ods. 1. Zákonnou úpravou má byť sledovaný jednoznačný cieľ - osobitná ochrana detí a mladistvých.

K nekonštruktívnosti návrhu:

Z textu návrhu aj tohto vyjadrenia je zrejmé, ako mala podľa názoru navrhovateľa právna úprava riešených otázok vyzeráť, právomoc zmeny zákonnej úpravy mu však neprináleží. Slová „kto ho bude zastupovať a spravovať jeho majetok“ bolo potrebné z § 24 ods. 1 ZR jednoducho odstrániť. Právo zastupovať a spravovať majetok dieťaťa vyplýva obom rodičom zo zákona a obmedzenie, pozastavenie či zbavenie týchto práv musí prebiehať v zmysle § 38 ZR a príslušných procesných noriem. Úprava styku má byť súdom v rozvodovom konaní riešená len v prípade, že to niektorý z účastníkov navrhne.».

Od prijatia návrhu na ďalšie konanie sťažovateľ opakovane požadoval urýchlené rozhodnutie.

II.

1. Právny základ pre rozhodovanie

Podľa čl. 41 ods. 1 ústavy „Manželstvo, rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona. Zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých.“.

Podľa čl. 41 ods. 4 ústavy „Starostlivosť o deti a ich výchovu je právom rodičov; deti majú právo na rodičovskú výchovu a starostlivosť. Práva rodičov možno obmedziť a maloleté deti možno od rodičov odlúčiť proti vôli rodičov len rozhodnutím súdu na základe zákona.“.

Podľa § 24 ods. 1 Zákona o rodine „V rozhodnutí, ktorým sa rozvádza manželstvo rodičov maloletého dieťaťa, súd upraví výkon ich rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu na čas po rozvode, najmä určí, komu maloleté dieťa zverí do osobnej starostlivosti, kto ho bude zastupovať a spravovať jeho majetok. Súčasne určí, ako má rodič,

ktorému nebolo maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, prispievať na jeho výživu alebo schváli dohodu rodičov o výške výživného.“.

Podľa § 25 ods. 1 Zákona o rodine „Rodičia sa môžu dohodnúť o úprave styku s maloletým dieťaťom pred vyhlásením rozhodnutia, ktorým sa rozvádza manželstvo; dohoda o styku rodičov s maloletým dieťaťom sa stane súčasťou rozhodnutia o rozvode.“.

Podľa § 25 ods. 2 Zákona o rodine „Ak sa rodičia nedohodnú o úprave styku s maloletým dieťaťom podľa odseku 1, upraví styk rodičov s maloletým dieťaťom v rozhodnutí o rozvode.“.

V dôvodovej správe vládneho návrhu Zákona o rodine (PT: 838 z roku 2004) sa k napadnutým ustanoveniam uvádza:

K § 24

V rovine procesného práva je potrebné považovať schválenie dohody rodičov o úprave výkonu ich rodičovských práv a povinností súdom za podmienku na to, aby sa mohla stať exekučným titulom (§ 272 a nasl. Občianskeho súdneho poriadku). Z tohto dôvodu sa v odseku 2 hovorí o „nevykonateľnosti“.

Doterajšie kritériá pre rozhodovanie súdu o právach a povinnostiach rodičov k dieťaťu sa stali zastaranými. Navrhované znenie zdôrazňuje záujem dieťaťa ako dlhodobovo všeobecne prijímané kritérium vyplývajúce z celkového kontextu právnej úpravy vzťahov medzi rodičmi a deťmi, ako i z Dohovoru o právach dieťaťa. Navrhované ustanovenie odseku 3 formou príkladného výpočtu rozvíja kritérium záujmu dieťaťa.

K § 25

Návrh zákona rovnako ako doteraz vychádza z toho, že na otázke úpravy styku s dieťaťom ako špeciálnej zložke rodičovských práv a povinností – sa rodičia dohodnú a rozhodovanie súdu o nej bez takejto možnosti by bolo nevhodným vmiešavaním štátnej moci do rodinných vzťahov. Rozsah úpravy styku závisí aj od veku dieťaťa, jeho

mimoškolských aktivít, od doterajšieho vzťahu dieťaťa k druhému rodičovi. Rodič má síce právo stykať sa so svojím dieťaťom, nie je to však jeho povinnosť. Explicitne sa zakotvuje, že rodičia sa musia dohodnúť o styku s dieťaťom ešte pred vydaním rozsudku o rozvode. Dohoda sa stane súčasťou rozsudku. Ak k dohode nedôjde priamo v rozhodnutí o rozvode, musí súd styk rodičov s maloletým dieťaťom upraviť.

V porovnaní s pôvodnou úpravou sa rozširuje predpoklad, na základe ktorého je možné, aby súd vyslovil obmedzenie alebo zákaz styku rodiča s dieťaťom. Na rozdiel od doterajšieho kritéria „záujmu zdravia dieťaťa“ novo formulovaný všeobecnejší predpoklad „záujmu dieťaťa“ bude zahŕňať aj prípady, kedy rodič, napr. ak ohrozuje mravnosť dieťaťa, spôsobom svojho života nie je vhodným životným príkladom pre dieťa a pod.

2. K namietanému nesúladu čl. I § 24 ods. 1 Zákona o rodine s čl. 41 ods. 1 a 4 ústavy

Hlavným argumentom navrhovateľa pri namietanom nesúlade čl. I § 24 ods. 1 Zákona o rodine s čl. 41 ods. 1 a 4 ústavy je skutočnosť, že súd v rozhodnutí, ktorým rozvádza manželstvo, bez toho, aby rozhodol o pozastavení, obmedzení alebo o pozbavení rodičovských práv podľa § 38 Zákona o rodine, určí, kto bude dieťa zastupovať a spravovať jeho majetok po rozvode, čím vlastne zbaví jedného z rodičov jeho rodičovských práv (čl. I § 28 a nasl. Zákona o rodine), ktoré patria obidvom rodičom, a to tak správa majetku maloletého dieťaťa, ako aj jeho zastupovanie. Navrhovateľ je toho názoru, že takáto právna úprava zbavuje týchto rodičovských práv jedného z rodičov bez splnenia podmienok ustanovených v čl. I § 38 Zákona o rodine.

Národná rada ani vedľajší účastník sa s názorom navrhovateľa nestotožnili.

Národná rada argumentovala predovšetkým jazykovým a systematickým výkladom napadnutého ustanovenia, na základe ktorých dospela k tomuto záveru.

Vedľajší účastník argumentoval čl. 51 ods. 1 ústavy, ktorý úpravu rozsahu práv uvedených aj v čl. 41 ústavy zveruje zákonodarcovi, taktiež jazykovým výkladom a účelom napadnutého ustanovenia.

Ústavný súd pri posudzovaní súladu napadnutého čl. I § 24 ods. 1 Zákona o rodine s čl. 41 ods. 4 ústavy považoval za kľúčové východiská pre rozhodnutie tieto skutočnosti:

a) Rodičovské práva a povinnosti patria, tak ako to uvádza aj navrhovateľ, obidvom rodičom. Ak rodičia žijú v manželstve, predpokladá sa, že ich vykonávajú v zásade na základe vzájomnej dohody a v záujme maloletého dieťaťa. Zákon o rodine úpravu výkonu rodičovských práv a povinností v určitých špecifických situáciách rieši osobitne, čo zákonodarcovi nielen umožňuje čl. 51 ods. 1 ústavy, ale to aj predpokladá. Pritom zákonodarca preferuje predovšetkým dohodu rodičov pri výkone rodičovských práv a povinností (čl. I § 35, § 36, § 25 ods. 1, § 24 ods. 2 Zákona o rodine). Až keď nedôjde k dohode rodičov o výkone rodičovských práv, rozhodne o ich výkone súd, vždy však s prihliadnutím na záujem maloletého dieťaťa.

b) Okrem výkonu rodičovských práv a povinností, k úprave ktorého zákonodarca pristupuje spôsobom uvedeným v bode a), Zákon o rodine pozná aj inštitút zásahu do rodičovských práv (čl. I § 38 Zákona o rodine), ktorý môže mať za následok pozastavenie, obmedzenie alebo pozbavenie rodičovských práv. Pretože navrhovateľ úpravu výkonu rodičovských práv a povinností podľa čl. I § 24 ods. 1 Zákona o rodine (týkajúcu sa správy vecí a zastupovania maloletého dieťaťa) považuje (a aj označuje) za obmedzenie rodičovských práv (a povinností), ústavný súd musel vo svojom rozhodnutí rozlíšiť podstatu úpravy výkonu rodičovských práv a povinností od zásahov do rodičovských práv a povinností upravených v čl. I § 38 Zákona o rodine majúcich za následok ich pozastavenie, obmedzenie alebo pozbavenie. Kým pri rozhodovaní o výkone rodičovských práv a povinností podľa čl. I § 24 ods. 1 a 2 Zákona o rodine sa rozhoduje v zásade o realizovaní rodičovských práv a povinností bez toho, aby sa do nich negatívne zasahovalo, pri pozastavení, obmedzení a pozbavení rodičovských práv podľa čl. I § 38 Zákona o rodine ide o meritórny zásah do týchto práv. Pri tomto rozlíšení je však relevantný záver o vzťahu čl. I § 24 ods. 1 k čl. I § 38 Zákona o rodine.

c) Ak základom pre aplikáciu napadnutých ustanovení je ich výklad, tento podľa čl. 152 ods. 4 ústavy musí byť v súlade s ústavou.

d) V prípade stretu rodičovských práv a práv dieťaťa ide o situácie, ku ktorým dochádza veľmi často. Kým v čl. 41 ods. 4 ústavy sú rodičovské práva a práva detí upravené paralelne, v čl. 41 ods. 1 ústavy je rodičovstvu poskytnutá zákonná ochrana pri súčasne garantovanej osobitnej (zrejme intenzívnejšej) ochrane detí a mladistvých. Pritom ústava v čl. 41 ods. 6 „splnomocňuje“ zákon na úpravu podrobností o právach obsiahnutých v čl. 41 ods. 1 až 5 ústavy. Zákon o rodine však už jednoznačne „preferuje“ pri výkone rodičovských práv a povinností záujem maloletého dieťaťa (napr. čl. I § 24 ods. 3, § 38 ods. 2, § 44 ods. 2).

V súlade s uvedenými skutočnosťami posudzoval ústavný súd súlad napadnutého čl. I § 24 ods. 1 Zákona o rodine s osobitným zameraním na tú časť ustanovenia, ktorú napadol navrhovateľ, a to otázku, či slová ustanovenia „kto bude zastupovať a spravovať jeho majetok“ (rozumej majetok maloletého dieťaťa) možno považovať za súčasť úpravy výkonu rodičovských práv alebo ich treba považovať za obmedzenie rodičovských práv idúcich nad rámec úpravy výkonu rodičovských práv. Rešpektoval pritom skutočnosť, že rozvod manželstva znamená nevyhnutnosť úpravy výkonu rodičovských práv vo vzťahu k maloletým deťom, pretože tieto reálne môžu byť zverené do osobnej starostlivosti len jedného z rodičov, z čoho potom vyplýva zúženie možnosti plného uplatnenia rodičovských práv druhého rodiča. Túto skutočnosť uznáva nakoniec aj sám navrhovateľ.

Podľa názoru ústavného súdu zákonodarca nemal v úmysle obmedziť rodičovské práva v zmysle čl. I § 38 Zákona o rodine, hoci spôsob formulácie signalizuje možnosť výkladu aplikácie tohto ustanovenia ako obmedzenie rodičovských práv jedného z rodičov (ktorým potom je ale aj zverenie dieťaťa do výchovy - starostlivosti jedného z rodičov na čas po rozvode manželstva), ku ktorému reálne po rozvode rodičov musí dochádzať. Nejde však o zásah do rodičovských práv za podmienok ustanovených v čl. I § 38 Zákona o rodine, ale o zásah vyvolaný rozvodom manželstva, ktorý zužuje reálne možnosti výkonu rodičovských práv rodiča, ktorému dieťa nie je zverené do starostlivosti. Toto však nemá taký obsah, rozsah a charakter, ktorý by bolo možné označiť ako obmedzenie rodičovských práv, preto ústavný súd nepovažoval za potrebné osobitne posúdiť napadnuté ustanovenie aj vo vzťahu k čl. 13 ods. 4 ústavy.

Aj keby sa čl. I § 24 ods. 1 Zákona o rodine považoval za určité obmedzenie rodičovských práv vzhľadom na to, že úprava výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu na čas po rozvode sa realizuje v rozhodnutí, ktorým sa rozvádza manželstvo rodičov maloletého dieťaťa, alebo v dohode rodičov, ktorá musí byť schválená súdom, je podľa názoru ústavného súdu zachovaná požiadavka upravená v čl. 41 ods. 4 ústavy, podľa ktorej práva rodičov možno obmedziť „... len rozhodnutím súdu na základe zákona“. Z tohto dôvodu napadnuté ustanovenie nie je podľa názoru ústavného súdu v rozpore s čl. 41 ods. 4 ústavy.

Vzhľadom na uvedené ústavný súd ani tejto časti návrhu navrhovateľa nevyhovet.

3. K namietanému nesúladu čl. I § 25 ods. 1 a 2 Zákona o rodine s čl. 41 ods. 1 a 4 ústavy

Hlavným argumentom navrhovateľa pri namietanom nesúlade čl. I § 25 ods. 1 a 2 Zákona o rodine s čl. 41 ods. 1 a 4 ústavy je skutočnosť, že ak sa dohoda rodičov, prípadne rozhodnutie súdu o úprave ich styku s maloletým dieťaťom stane súčasťou výroku rozhodnutia o rozvode manželstva a ak o výroku rozhodnutia súdu platí zásada určitosti, navrhovateľ je toho názoru, že výrok musí byť veľmi podrobný, zrozumiteľný, jasný s presným vymedzením času a miesta styku, dohoda nemôže byť rámcová, urobená ústne alebo konkludentne. Je toho názoru, že ide o výrazné obmedzenie a paušálny zásah štátu do rodinných vzťahov, nezohľadňujúci špecifiká tej - ktorej rodiny a považuje ho za obmedzenie, ktoré je v rozpore s čl. 13 ods. 4 ústavy. Ani v tomto prípade sa národná rada a vedľajší účastník s návrhom navrhovateľa nestotožnili.

Národná rada je toho názoru, že skutočnosť, že súčasťou rozhodnutia súdu, ktorým sa rozvádza manželstvo, je aj úprava styku s maloletým dieťaťom, nijakým spôsobom neodporuje čl. 41 ods. 1 a 4 ústavy.

Vedľajší účastník konania je toho názoru, že tvrdenie navrhovateľa o nesúlade napadnutých ustanovení s ústavou z napadnutých ustanovení nijako nevyplýva.

Z požiadavky na precíznosť úpravy styku rodičov s maloletými deťmi či už v dohode alebo v rozhodnutí súdu vyvodzuje navrhovateľ významné obmedzenie a paušálny zásah štátu do rodinných vzťahov nezohľadňujúci špecifiká tej - ktorej rodiny, čo však podľa vedľajšieho účastníka z napadnutých ustanovení nijako nevyplýva. Preferencia ústnej, resp. konkludentnej dohody rodičov o úprave styku a nesúhlas s vecným riešením navrhovateľa sa neopiera o žiadne konkrétne dôvody, pre ktoré by bolo možné dôjsť k záveru, že napadnuté ustanovenia sú v nesúlade s príslušnými ústavnými príkazmi. Aplikujúc systematický výklad napadnutých ustanovení v kontexte s čl. I. § 25 ods. 3 až 5 Zákona o rodine je vedľajší účastník toho názoru, že zákonná úprava nevybočuje z medzí prípustnej úvahy normotvorcu a rešpektuje ústavnú delegáciu na úpravu rozsahu, v akom sa možno domáhať práv uvedených v čl. 41 ods. 1 a 4 ústavy.

Ústavný súd pri posudzovaní napadnutého čl. I § 25 ods. 1 a 2 Zákona o rodine a svojom rozhodnutí o tom, či je v súlade s čl. 41 ods. 4 ústavy, považoval z dôvodu, že tieto ustanovenia vytvárajú obmedzenia, ktoré nezodpovedajú podstate a zmyslu ústavných práv dieťaťa a rodiny a sú podľa navrhovateľa v rozpore aj s čl. 13 ods. 4 ústavy, za kľúčové východiská pre rozhodnutie tieto skutočnosti:

a) Kontakt rodičov s ich maloletými deťmi je takým významným činiteľom ovplyvňujúcim zdravý vývoj dieťaťa, ktorý sa zákonodarca rozhodol riešiť právnou úpravou styku rodičov s ich maloletými deťmi; považuje ho za neoddeliteľnú súčasť rodičovských práv a práv dieťaťa upravených v Zákone o rodine. Zákonodarca zasahuje do úpravy styku rodičov s dieťaťom len v špecifických, neštandardných situáciách, a to najmä v prípadoch, keď rodičia maloletého dieťaťa spolu nežijú; ide najmä o prípad rozvodu manželov s maloletými deťmi. Právna úprava v čl. I § 25 ods. 1 Zákona o rodine pripúšťa, že rodičia sa môžu dohodnúť o úprave styku s maloletým dieťaťom aj pred vyhlásením rozhodnutia, ktorým sa rozvádza manželstvo.

b) Zákonodarca preferuje dohodu rodičov o úprave styku s maloletým dieťaťom. O styku rodičov s maloletým dieťaťom rozhodne súd vtedy, ak sa rodičia o tejto otázke nedohodnú.

c) Zákondarca neustanovuje, a teda nepredpisuje rodičom obsah dohody o úprave ich styku s maloletým dieťaťom a nepredpisuje pre túto dohodu žiadne náležitosti a neukladá ani žiadne obmedzenia, ako ani nepredpisuje obsah výroku rozhodnutia súdu, ktorým tento rozhodne o úprave styku rodičov s maloletým dieťaťom, a ani ho iným spôsobom v jeho rozhodovaní o tejto otázke nijako neobmedzuje.

V kontexte uvedených skutočností ústavný súd posudzoval súlad napadnutého čl. I § 25 ods. 1 a 2 Zákona o rodine s čl. 41 ods. 1 a 4 ústavy s osobitným zameraním na posúdenie tých argumentov navrhovateľa, ktoré ho vedú k záveru, že „konkrétnejšou a precíznejšou právnou úpravou styku rodičov s ich maloletými deťmi sa neurovnáva vzniknutý rozpor medzi rodičmi, ale ho môže naopak vyvolať aj tam, kde doteraz bola zhoda, čo je proti záujmom maloletého dieťaťa“. Navrhovateľ opakovane argumentuje nevyhnutnosťou presne určovať čas styku tam, kde práve riešenie zo strany rodičov funguje, dokonca argumentuje absurdnosťou úpravy styku v prípadoch, keď rovnako rodičia maloletého dieťaťa často po rozvode zostávajú bývať v jednej domácnosti.

Podľa názoru ústavného súdu sa argumenty navrhovateľa opierajú predovšetkým o pohľad praktickej realizácie napadnutých ustanovení a o zdanlivú nadbytočnosť takejto právnej úpravy, na základe ktorých dochádza k záveru o nesúlade právnej úpravy s ústavou. Je nepochybné, že každá právna úprava má zmysel len vtedy, ak je zrozumiteľná, jednoducho aplikovateľná a realizuje sa ňou účel, na ktorý bola prijatá. To sú nespochybniteľné požiadavky na štandardnú normotvorbu. Posúdenie súladu prijatých právnych predpisov s ústavou prekračuje však tieto štandardné pravidlá, ktoré v danom prípade prestávajú byť, resp. nie sú jedinými a výlučnými kritériami pre posúdenie súladu určitého právneho predpisu s ústavou.

Ústavný súd neposudzoval vecnú ani legislatívno-technickú stránku čl. I § 25 ods. 1 a 2 Zákona o rodine ani nehodnotil (neporovnával) posudzovanú právnu úpravu s predchádzajúcou, ale hodnotil ju z hľadiska jej súladu s ústavou; pritom sa opieral o zvolené východiská.

Dospel k záveru, že zákonná úprava styku rodičov s ich maloletými deťmi preferujúca dohodu rodičov a až následné uplatňovanie rozhodovacej právomoci súdu o tejto otázke zodpovedá ústavnej ochrane rodičovstva a požiadavke na osobitnú ochranu detí a mladistvých garantovaných v čl. 41 ods. 1 ústavy.

Relatívna voľnosť pri formulovaní ustanovení o úprave styku rodičov s ich maloletými deťmi poskytuje podľa názoru ústavného súdu dostatočný priestor rodičom, aby sa na styku so svojimi maloletými deťmi mohli dohodnúť podľa ich špecifických podmienok a záujmu. Takýto spôsob právnej úpravy sa uplatnil aj pri založení rozhodovacej právomoci súdu o tejto otázke, čo umožňuje súdu individuálne posúdiť podmienky a situáciu na úpravu styku dieťaťa s rodičom v každom jednotlivom prípade podľa individuálnych podmienok.

Právna úprava styku rodičov s ich maloletými deťmi nevedie preto podľa názoru ústavného súdu k obmedzeniu práv rodičov, ale práve naopak, práve prostredníctvom tejto úpravy sa prispieva k ich garancii, a preto nemôže byť v nesúlade s čl. 41 ods. 4 ústavy.

V tejto súvislosti ústavný súd uvádza, že namietané ustanovenia (čl. I § 25 ods. 1 a 2 Zákona o rodine) nemožno vnímať izolovane, ale v kontexte celej právnej úpravy styku rodičov s ich maloletými deťmi umožňujúcej pri zmene pomerov zmeniť či už dohodu alebo rozhodnutie súdu o výkone rodičovských práv a povinností aj bez návrhu.

V nadväznosti na uvedené ústavný súd nevyhovel ani tejto časti návrhu navrhovateľa.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 6. júla 2006